

Warszawa, 31 marca 2023 r.

Poziom i struktura minimum socjalnego w cenach z IV kwartału 2022 r.

W opracowaniu przedstawiamy oszacowania wysokości minimum socjalnego w warunkach cenowych dla IV kwartału 2022 r. Minimum socjalne to wzorzec konsumpcji niezależnych gospodarstw domowych, w którym przewidziano taki zakres i poziom zaspokajanych potrzeb, aby osobom w gospodarstwie na każdym etapie ich rozwoju umożliwić reprodukcję sił życiowych, posiadanie i wychowanie potomstwa oraz utrzymanie więzi społecznych (por. Golinowska, Kurowski, 2018, 38). Zakłada to zaspokajanie potrzeb na godziwym, choć skromnym poziomie, z uwzględnieniem wskazań nauki (np. normy żywieniowe), ale także norm obyczajowych i kulturowych czy norm prawnych (np. w zakresie mieszkania, edukacji). Model minimum socjalnego jest punktem odniesienia w analizach i działaniach instytucji publicznych (np. wymiar sprawiedliwości, urzędy skarbowe) oraz prywatnych (np. banki, NGO)¹. Prezentowane w pracy wartości minimum socjalnego oszacowano przy założeniu warunków zbliżonych do normalności².

Tabela 1. Minimum socjalne: dane za IV kwartał 2022 r., w zł

Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze						Gospodarstwa emeryckie	
	1-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	5-osobowe	1-osobowe	2-osobowe
	(M + K)/2	M + K	M + K + DM	M + K + DS	M + K + DM + DS	M + K + DM + 2 x DS	(M + K)/2	M + K
Żywność	430,22	860,45	1 198,90	1 303,17	1 641,62	2 084,33	410,71	821,41
Mieszkanie:	572,00	832,20	1 134,96	1 134,96	1 443,11	1 752,82	572,00	832,20
- użytkowanie i energia	484,70	726,17	1 016,43	1 016,43	1 293,05	1 567,55	484,70	726,17
- wyposażenie	87,30	106,03	118,53	118,53	150,06	185,27	87,30	106,03
Edukacja	27,41	54,82	105,05	235,62	285,85	494,05	0,00	0,00
Kultura i rekreacja	157,80	235,14	306,11	315,08	386,04	465,98	129,19	204,32
Odzież i obuwie	67,51	135,02	196,57	197,19	258,74	320,92	52,81	105,62
Ochrona zdrowia	52,93	100,63	143,14	146,45	188,96	234,78	105,89	206,55
Higiena osobista	50,01	97,49	115,83	141,07	160,07	203,81	40,62	78,71
Transport i łączność	106,08	193,27	586,03	602,24	602,24	618,44	127,52	215,06
Pozostałe wydatki	117,12	175,63	227,20	244,55	248,33	247,01	115,10	172,47
Razem	1 581,08	2 684,65	4 013,79	4 320,33	5 214,96	6 422,14	1 553,84	2 636,34
- na 1 osobę	1 581,08	1 342,33	1 337,93	1 440,11	1 303,74	1 284,43	1 553,84	1 318,17

Symbole: M – mężczyzna w wieku 25-60 lat, K – kobieta w wieku 25-60 lat, (M + K)/2 – wydatki na poziomie średniej arytmetycznej dla gospodarstwa mężczyzny i kobiety, DM – dziecko młodsze w wieku 4-6 lat, DS – dziecko starsze w wieku 13-15 lat. W przypadku gospodarstw emeryckich symbole M i K oznaczają odpowiednio mężczyznę i kobietę w wieku powyżej 60 lat.

Źródło: obliczenia IPiSS na podstawie danych GUS.

¹ GUS wykorzystuje wartości minimum socjalnego do wyznaczania tzw. *sfer niedostatku*, nie będącej sferą ubóstwa (por. Kurowski 2022, GUS, 2021).

² Jeśli badania ukazujące konsumpcję gospodarstw domowych staną się przesłanką do zmian w modelu minimum, szacunki te będzie można ponowić.

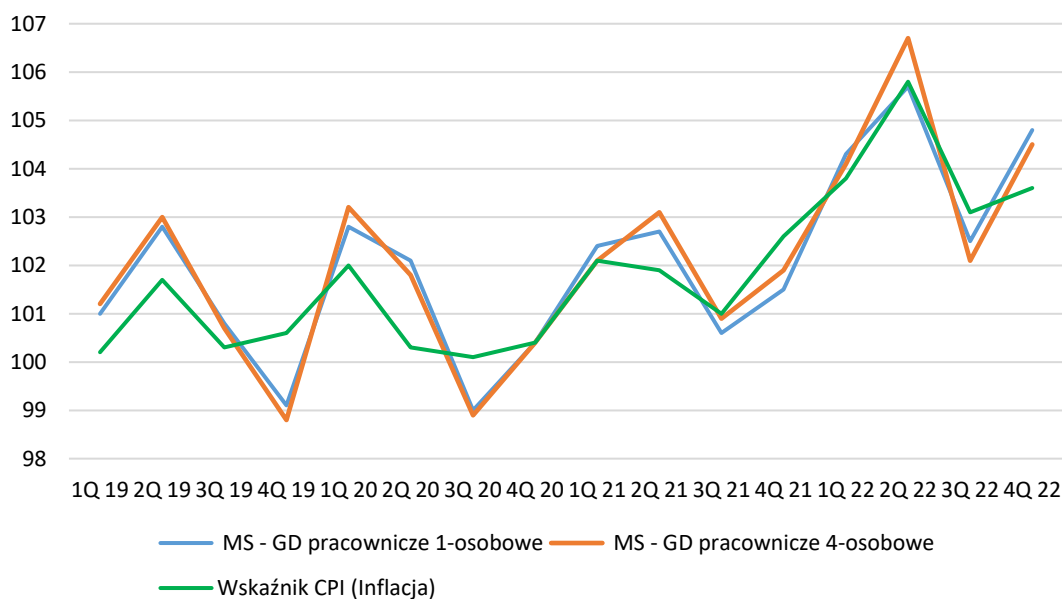
Wartości minimum socjalnego w IV kwartale 2022 r. wyniosły: 1 581,08 zł dla osoby samotnie gospodarującej w wieku do 60 lat, 1 553,84 zł w wieku starszym (por. tabela 1). W trzyosobowym gospodarstwie z dzieckiem starszym na utrzymaniu minimum socjalne wyniosło 4 320,33 zł (1 440,11 zł na osobę), a w rodzinie z trójką dzieci 6 422,14 zł (1 284,43 zł na osobę).

Zewnętrzne warunki ekonomiczno-społeczne dla gospodarstw domowych miały zróżnicowany obraz. Z jednej strony stopa bezrobocia rejestrowanego nadal spadała – w ostatnim kwartale 2022 r. wynosiła ona 5,2% (wobec 5,8% w IV kwartale 2021 r.). Potwierdza to malejąca liczba zarejestrowanych bezrobotnych: 812,3 tys. osób pod koniec 2022 r. wobec 895,2 tys. rok wcześniej (por. GUS, 2023, 30–34). W grudniu 2022 r. wartość przeciętnego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw wyniosła 7 329,96 zł. W porównaniu z wartością z grudnia 2021 r. oznacza to nominalny wzrost o 10,3%, jednak w ujęciu realnym, z uwagi na inflację, spadło ono o 5,2% (por. GUS, 2023, 113).

Wzrost cen konsumpcyjnych (inflacji) w IV kwartale 2022 r. w odniesieniu do analogicznego okresu sprzed roku wyniósł 17,3% (por. GUS, 2023, 48). W takim ujęciu wartości minimum socjalnego wzrosły dość podobnie, choć nieco szybciej: od 17,9% w gospodarstwie trzyosobowym z małym dzieckiem do 19,0% w rodzinie z trójką dzieci.

Analiza danych z IV kwartału 2022 r. w relacji do III kwartału 2022 r. wskazuje, że wskaźnik inflacji (CPI) wyniósł 3,6%. Wartości minimum socjalnego w tym okresie także rosły nieco szybciej: od 4,2% w gospodarstwie trzyosobowym z dzieckiem młodszym do 4,8% w gospodarstwach pracowniczych bez dzieci oraz w dwuosobowym gospodarstwie emeryckim. Wykres 2 przedstawia zmianę wartości minimum socjalnego dla 1-osobowego i 4-osobowego gospodarstwa pracowniczego na tle inflacji w kwartałach z ostatnich czterech lat.

Wykres 1. Dynamika minimum socjalnego w latach 2019-2022 na tle wskaźnika inflacji (poprzedni kwartał = 100)

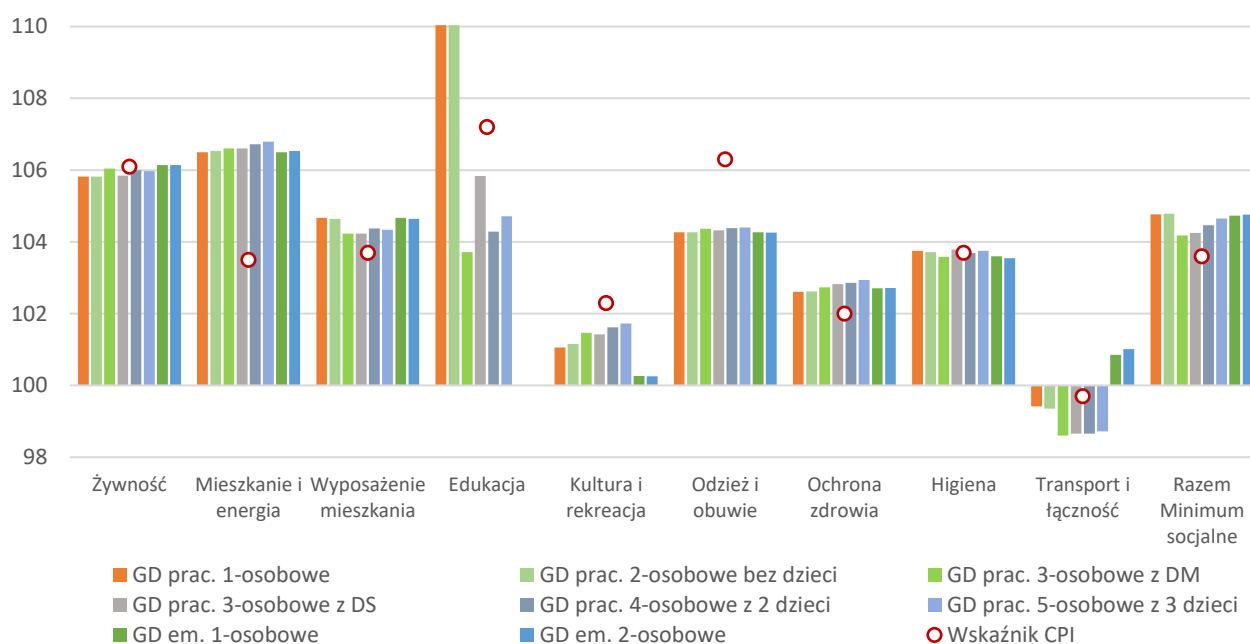
Symbole: GD – gospodarstwo domowe, MS – minimum socjalne.

Źródło: opracowanie własne.

Przeważającym czynnikiem szybszego tempa wzrostu minimum socjalnego był wyższy wzrost kosztów mieszkaniowych, przy równoczesnym wzroście modelowych wydatków na żywność, w skali podobnej do wzrostu inflacji. W porównaniu do III kwartału ub. r., wydatki na użytkowanie mieszkania i nośniki energii wzrosły od 6,5% (gospodarstwa 1-osobowe) do 6,8% (gospodarstwo 5-osobowe), przy niższej dynamice CPI dla tej grupy (3,5%). W modelu minimum socjalnego najbardziej wzrosły koszty centralnego ogrzewania i podgrzania wody (wzrost odpowiednio o 15,7% i 12%). Inne wydatki na nośniki energii ujęte w koszyku (energia elektryczna, gaz) zmieniały się tak samo jak wskaźniki CPI. Modelowe wydatki na wyposażenie mieszkania również rosły szybciej (od 4,2 do 4,7%) niż odpowiedni wskaźnik CPI (3,7%).

Modelowe wydatki na żywność wrosły od 5,8 do 6,1%, przy wskaźniku CPI o podobnej skali (6,1%). W badanym okresie najbardziej wzrosły ceny cukru i słodyczy (12,7%), jaj (13,4%), mleka i produktów pochodnych (10,2-10,5%), ryb (8,1-8,2%) czy wędlin (5,6%). Zmiana cen warzyw ujętych w koszyku (5,4-6,2%) była niższa od wskaźnika CPI dla tej grupy (11,2%). Podobnie było ze zmianą cen owoców (wzrost cen o 2,6% przy wartości CPI 5,2%).

Wykres 2. Zmiana wartości minimum socjalnego w IV kwartale 2022 r. na tle inflacji (III kwartał 2022 r. = 100)

Symbole: GD – gospodarstwo domowe, GD prac. – pracownicze gospodarstwo domowe, GD em. - emeryckie gospodarstwo domowe, DM – dziecko młodsze w wieku 4-6 lat, DS – dziecko starsze w wieku 13-15 lat.

Uwaga: wskaźnik CPI dla transportu wynosi 99,7, a dla łączności 101,6.

Źródło: opracowanie własne.

Wydatki na edukację, przy wskaźniku CPI 7,2%, w gospodarstwach domowych bez dzieci cechowały się wyższym wzrostem (10%) z uwagi na wyższe koszty kursów osób dorosłych. W gospodarstwach z dziećmi wydatki te wzrosły od 3,7 do 5,8%. Modelowe wydatki na kulturę i rekreację rosły wolniej od wskaźnika CPI (2,3%): najslabiej w gospodarstwach emeryckich (0,2-0,3%), szybciej w gospodarstwach z dziećmi (1,4-1,7%). Wydatki na odzież i obuwie również rosły wolniej (od 4,3 do 4,4%) od wskaźnika CPI (6,3%).

W badanym okresie łączna wartość wydatków na transport i łączność w gospodarstwach pracowniczych spadła (od -0,6% do -1,3%), w gospodarstwach emeryckich natomiast nieznacznie wzrosła (0,8-1%). Wskaźniki CPI dla transportu wskazywały na śladowy spadek (-0,3%), a dla łączności na wzrost (1,6%). Wzrost wartości modelowych wydatków na zdrowie był nieco wyższy (2,6-2,9%) od wskaźnika CPI dla tej grupy (2%). Wydatki na higienę osobistą były zbliżone zwartością wskaźnika CPI.

Tabela 2. Struktura minimum socjalnego – IV kwartał 2022 r., w %

Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze						Gospodarstwa emeryckie	
	1-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	5-osobowe	1-osobowe	2-osobowe
	(M + K)/2	M + K	M + K + DM	M + K + DS	M + K + DM + DS	M + K + DM + 2 x DS	(M + K)/2	M + K
Żywność	27,2	32,1	29,9	30,2	31,5	32,5	26,4	31,2
Mieszkanie:	36,2	31,0	28,3	26,3	27,7	27,3	36,8	31,6
- użytkowanie i energia	30,7	27,0	25,3	23,5	24,8	24,4	31,2	27,5
- wyposażenie	5,5	3,9	3,0	2,7	2,9	2,9	5,6	4,0
Edukacja	1,7	2,0	2,6	5,5	5,5	7,7	0,0	0,0
Kultura i rekreacja	10,0	8,8	7,6	7,3	7,4	7,3	8,3	7,8
Odzież i obuwie	4,3	5,0	4,9	4,6	5,0	5,0	3,4	4,0
Ochrona zdrowia	3,3	3,7	3,6	3,4	3,6	3,7	6,8	7,8
Higiena osobista	3,2	3,6	2,9	3,3	3,1	3,2	2,6	3,0
Transport i łączność	6,7	7,2	14,6	13,9	11,5	9,6	8,2	8,2
Pozostałe wydatki	7,4	6,5	5,7	5,7	4,8	3,8	7,4	6,5
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: obliczenia IPiSS na podstawie danych GUS.

Opracował: dr Piotr Kurowski

Bibliografia

Golinowska, S., Kurowski, P., 2018. Koszykowe linie ubóstwa. W: S. Golinowska, *O polskiej biedzie w latach 1990-2015. Definicje, miary, wyniki*. Warszawa: WN Scholar.

GUS, 2023. *Sytuacja społeczno-gospodarcza kraju w 2022 r., Analizy statystyczne*. Warszawa: GUS.

GUS, 2021. *Ubóstwo w Polsce w latach 2019 i 2020. Analizy statystyczne*. Warszawa: GUS.

Kurowski, P., 2022. Rola minimum socjalnego i minimum egzystencji w Polsce w ujęciu historycznym. *Polityka Społeczna*, nr 23T, s. 37-44.

Kurowski, P., 2019. Rola progów minimalnej konsumpcji w polityce społecznej w Polsce. *Polityka Społeczna*, nr 4.